

แนวความคิดทางด้าน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

เมื่อกล่าวถึงวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สิ่งแรกที่ควรจะกล่าวถึงคือบัญหาข้อถกเถียง ที่ว่าวิชานี้เป็นส่วนหนึ่งของวิชาารச្សศาสตร์หรือว่า เป็นแขนงวิชาอันหนึ่ง (a discipline) ฝ่ายที่เห็น ว่าวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นแขนง วิชาอันหนึ่ง เนื่องจากว่าเป็นวิชาที่รวมเอาความ รู้จากสังคมศาสตร์สาขาอื่น ๆ หลายสาขา เช่น ก.ม. ระหว่างประเทศ ประวัติศาสตร์การทูต วิชาทหาร วิชาองค์กรระหว่างประเทศ การ ค้าระหว่างประเทศ วิชาเศรษฐกิจ และจิตวิทยา เป็นต้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองของโลก วิชา นี้จึงมีลักษณะเป็น synthetic discipline หรือว่า เป็นวิชาสังคมศาสตร์โลก (social cosmology)^๑ เนื่องจากศึกษาถึงโครงสร้างของสังคมนานาชาติ นอกเหนือจากนี้ยังมีวิธีการวิเคราะห์ศึกษาเหตุการณ์ ของโลกที่มีลักษณะเป็นลักษณะเอกลักษณ์ที่แตก ต่างจากวิชาารச្សศาสตร์และสังคมศาสตร์อื่น ๆ อีก ฝ่ายหนึ่งแย้งว่าวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ไม่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นแขนงวิชา เนื่องจากขาด หลักการศึกษาที่เป็นบรรทัดฐานที่ยอมรับกันอย่าง ในสาขาวิชาสังคมศาสตร์อื่น ๆ^๒ ความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศแม้ว่าจะเป็นวิชาแต่ไม่อาจนับได้ ว่าเป็นแขนงวิชาเอกเทศอันหนึ่ง การที่จะเป็น แขนงวิชาได้นั้น Kaplan ได้เสนอว่าจะต้องประ ภากับด้วยความชำนาญและวิธีการวิเคราะห์ต่าง ๆ ชุดหนึ่ง มีเนื้อหาทบทวนและข้อสมมุติฐานและมี เนื้อหาวิชาอันเกี่ยวกับการกระทำ (action) และ ปฏิกิริยาต่อตอบ (reaction) ต่อการกระทำการ พร้อมแคนะระหว่างชาติต่าง ๆ^๓ การกระทำการและ ปฏิกิริยาต่อตอบต่อการกระทำการข้ามพร้อมแคนะนี้เอง ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาอื่น ๆ อย่างเช่นการค้า ระหว่างประเทศเกี่ยวข้องกับวิชาเศรษฐศาสตร์ ความตึงเครียดระหว่างประเทศอาจเกี่ยวข้องกับ วิชาจิตวิทยา เป็นต้น ดังนั้น วิชาความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศจึงเป็นส่วนหนึ่งของวิชาารص្ស- ศาสตร์

๑. ที่ Quiney Wright, *The Study of International Relations* (N.Y.: Appleton Century-Crofts, Inc., 1955), pp. 23-24.
๒. C.A. Manning, "The Proper Study and the U.G.O.; " *International Relations* II, 1 (1960), p. 25.
๓. Morton A. Kaplan, "Is International Relations a Discipline?" *The Journal of Politics*, XXIII, 3 (1961), p. 463
๔. *Ibid.*, p. 464

ศาสตราจารย์ George F. Kennan กล่าว
ความเห็นว่าวิชาเรียนเป็นส่วนหนึ่งของวิชาการรัฐศาสตร์
เนื่องจากวิชาการเมืองระหว่างประเทศเป็นเรื่อง
เกี่ยวกับพฤติกรรมของรัฐบาลต่าง ๆ ซึ่งหมายถึง
กิจกรรมของกลุ่มผู้นำประเทศที่อยู่ในสภาพแวด-
ล้อมทางการเมืองนั้นเอง และสิ่งที่เป็นหลักใน
พุทธิกรรมทางการเมืองก็คืออำนาจ

ผู้บุกเบิกวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
ที่สำคัญอีกคนหนึ่งคือ ศาสตราจารย์ Stanley Hoffmann กล่าวความเห็นว่าตามเท่าที่วิชาความ
สัมพันธ์ระหว่างประเทศยังไม่สามารถจะพัฒนา^๕
ทฤษฎีขึ้นมาได้ก็ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของวิชาการรัฐ-
ศาสตร์ เนื่องจากว่ากิจกรรมทางการเมืองก็ได้ก่อต่อ^๖
เมื่อมีความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีหรือโครงสร้างบาง
อย่างอยู่ในใจแล้ว อายุ่รีก็ตาม เขากล่าวว่า
วิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแตกต่างไปจาก
วิชาสังคมศาสตร์อื่น ๆ โดยเนื้อหาที่ว่าเป็นการ
ศึกษาถึงเรื่องการแข่งขันระหว่างรัฐชาติอิสระ
ต่าง ๆ ที่มีกฎหมายที่แตกต่างไปจากการเมือง
ภายใน โดยทั่วไปวิชาความสัมพันธ์ระหว่าง
ประเทศศึกษาเรื่องที่เกี่ยวกับปัจจัยและการกระ-
ทำต่าง ๆ ที่กระทบกระเทือนต่อนโยบายภายนอก
และอำนาจของรัฐต่าง ๆ ที่แบ่งแยกเป็นอิสระใน

โลกนี้ รัฐชาติต่าง ๆ นี้เป็นตัวแสดง (actor)
ที่สำคัญในเวทีการเมืองระหว่างประเทศซึ่งจะเข้า^๗
ใจได้เฉพาะภายในโครงสร้างการเมืองระหว่าง
ประเทศเท่านั้น

วิัพนากการของการศึกษา วิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

สิ่งสำคัญที่กระตุนให้นักวิชาการศึกษาวิชา
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเมือง
ระหว่างประเทศก็คือบัญญาของสังคมและความ
ขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นช้าๆ
ช้าๆในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ชาติด้วยสาเหตุ
ต่างๆ กัน สังคมโลกครองที่หนึ่งและครองที่สอง
ได้ทำลายชีวิตมนุษย์และทรัพย์สินต่าง ๆ ไปมาก
นัก แม้ในโลกนี้จะบันสังคมเล็ก ๆ ที่มีขอบ
เขตจำกัดก็ยังคงมีอยู่ทั่วไปในขณะที่การพัฒนา^๘
อาชุนนิวเคลียร์ก็เจริญก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง^๙
และจำนวนประเทศที่มีไว้ครอบครองก็เพิ่มขึ้น^{๑๐}
และอีกหลาย ๆ ประเทศมีความสามารถที่จะสร้าง
ขึ้นมาได้ภายในระยะเวลาอันสั้นถ้าต้องการ ดัง
นั้น ความพยายามศึกษาค้นคว้าและอธิบาย
สาเหตุของสังคมและความขัดแย้งจึงมีความ
สำคัญต่อมนุษย์ในปัจจุบันและอนาคต

๕. George F. Kennan, "Training for Statesmanship" *The Princeton Alumni Weekly*, March 6, 1953, p. 10, cited in Peter A. Toma, "How Autonomous Is International Relations?" p. 6, in Peter A. Toma & Andrew Gyorgy (eds), *Basic Issues In International Relations* (Boston : Allyn and Bacon, Inc., 1967).
๖. Stanley Hoffmann, (ed), *Contemporary Theory in International Relations* (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, Inc., 1960), p. 6.

ในปัจจุบัน วิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีการศึกษาเพื่อมุ่งเข้าใจเรื่องปراภูมิการณ์ ของความขัดแย้ง (conflict) และการรวมตัวกัน (integration) เพื่อมุ่งเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง โครงสร้างการเมืองระหว่างประเทศ (ทั้งแบบ bipolar และแบบ multipolar) กับกระสุวน พฤติกรรมของนโยบายต่างประเทศ เพื่อมุ่ง วิเคราะห์ผลลัพธ์ทั้งหมดของการเมืองและโครงสร้าง ทางการเมืองภายในประเทศต่อนโยบายต่างประเทศ เพื่อศึกษา กระบวนการตัดสินใจ และกระบวนการขององค์กร การเมืองที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมของนโยบาย ต่างประเทศ

เพื่อก่อให้นักวิชาการมักจะศึกษาถึงเรื่องกฎ หมายระหว่างประเทศ ภาระการณ์ของอำนาจ รัฐ และอธิบดีในการบริหารอำนาจ (management of power) และการพัฒนาการขององค์กรระหว่างประเทศ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แบบศาสตร์อย่างปัจจุบันเริ่มพัฒนาภายหลังสอง ครามโลกครั้งที่ ๑ เพื่อมุ่งศึกษาถึงสาเหตุของ ความขัดแย้งและเพื่อมุ่งสร้างโลกที่มีสันติภาพมาก ขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาระยะนี้ส่วนใหญ่ ยังเป็นการศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ทางการ ทูตซึ่งไม่ต่อยจะแตกต่างจากการศึกษาประวัติการ ทูตโดยนักประวัติศาสตร์ การศึกษาภูมิประเทศ

ระหว่างประเทศก็คล้ายกับการศึกษาภูมิประเทศของ นักภูมิประเทศ และการศึกษาเรื่ององค์กรระหว่างประเทศก็มุ่งเน้นหนักถึงองค์การสันนิบาตชาติ และหน่วยงานแข่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ความ พยายามที่จะวิเคราะห์หาข้อสรุปอุดมสมบูรณ์ ทางการเมืองระหว่างประเทศและการสร้างทฤษฎี มีน้อย ทั้งนี้เนื่องจากนักวิชาการในระยะนี้มีการ ศึกษาอยู่บนพื้นฐานของหลักเกณฑ์และค่านิยม normative or value theory) แบบอุดมคติ พาก นักทฤษฎีอุดมคติ (Utopian theorist) เหล่านี้ เห็นว่า การยึดมั่นอยู่ในระบบที่ดีแบบแผนและ กฎเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศและองค์ กรรมระหว่างประเทศและหลักแห่งสันติภาพร่วมกัน นั้นเป็นคุณธรรมที่สูงกว่าและเป็นทางเลือกที่ดี กว่าการใช้หลักของดุลย์แห่งอำนาจ (balance of power) และหลักแห่งอธิบดีโดยของชาติและการ ลดกำลังอาวุธ พากนักอุดมคติเหล่านี้ประเมิน พฤติกรรมระหว่างชาติที่ยึดหลักของผลประโยชน์ ของชาติ หลักการเมืองเพื่ออำนาจ และหลัก ดุลยภาพแห่งอำนาจ พากเขามั่นว่ารัฐชาติก็ เหมือนบุคคล ควรจะมีศีลธรรมและจริยธรรมยึด มั่นถือปฏิบัติโดยมีกฎเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศและองค์กรระหว่างประเทศเป็นบรรทัด ฐาน ดังนั้น รัฐจึงมีทั้งรัฐดีและรัฐเลว กล่าวคือ ถ้ารัฐได้มีได้ปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศ

แล้วย่อมเลว” ทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศของนักทฤษฎีอุดมคตินี้เสื่อมความนิยมลงด้วยเหตุการณ์ทางการเมืองหลังปี ค.ศ. ๑๙๓๐ กล่าวคือเมื่อจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นรุกรานจูเรียของจีนในค.ศ. ๑๙๓๑ อิตาลีบุกเอธิโอเปียใน ค.ศ. ๑๙๓๕ ยิทเลอร์เริ่มสะสมกำลังทหารใน ค.ศ. ๑๙๓๖ ซึ่งขัดต่อสอนธิสัญญาแวร์ชาย และในปีค.ศ. ๑๙๓๗ ยิทเลอร์ก์ผนวกเช็กโกสโลวาเกียและบุกประเทศโปแลนด์จนเกิดสงครามโลกครั้งที่สองขึ้น ซึ่งซึ่งถึงความล้มเหลวของทฤษฎีที่ยึดถือหลักค่านิยมต่าง ๆ (normative theories) ในขณะนั้น

การที่นักวิชาการในขณะนั้นมุ่งวิเคราะห์แต่เพียงว่าชาติต่าง ๆ ควรจะประพฤติและมีคุณธรรมอย่างไร ทำให้ละเลยถึงสิ่งที่สำคัญคือการวิเคราะห์บัญญาว่าทำไปชาติต่าง ๆ ถึงได้ประพฤติปฏิบัติไป เช่นนั้น ๆ

แต่อย่างไรก็ตาม มีนักวิชาการบางท่านที่ได้ถูกครอบด้วยอิทธิพลของนักทฤษฎีอุดมคติต่อการเสริมสร้างทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศที่ควรจะกล่าวถึงคือนักพนิคติศาสตร์ชาวอังกฤษชื่อ Lewis F. Richardson ได้ใช้วิชาสถิติและ

คณิตศาสตร์เข้าช่วยในการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการแข่งขันสะสมอาวุธกับสงคราม^๙ Quincy Wright ได้ผลิตผลอันล้ำค่าโดยการศึกษาเปรียบเทียบสงครามต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยโบราณมาจนปัจจุบันเพื่อค้นคว้าหาสาเหตุของสงครามและความขัดแย้ง^{๑๐} และอีกคนหนึ่งที่สำคัญคือ Harold Lasswell ผู้บุกเบิกการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของการเมืองระหว่างประเทศ กับจิตวิทยาโดยเน้นถึงภาพความคิดหรือจินตนาการ (image) สัญลักษณ์ (symbols) และแนวความรู้สึกนึกคิดหรืออำนาจการสำเนียง (perceptions)^{๑๑} การศึกษาถึงเรื่องบัญญาความขัดแย้งในระยะนี้ได้บูรณาการสู่การศึกษาเรื่องความขัดแย้งในปัจจุบัน

ความขัดแย้งระหว่างทฤษฎีอุดมคตินิยม กับทฤษฎีอธรรมนิยม

ทฤษฎีที่ต่อต้านทฤษฎีหลักคุณค่านิยมหรือทฤษฎีอุดมคตินิยมคือทฤษฎีของพวง “สัจฉินิยม” (realist theory) ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองที่มุ่งพัฒนาหาทฤษฎีขึ้นมาเพื่อ

๙. ถูรายละเอียดเพิ่มเติมใน C.H. Carr, *The Twenty Year's Crisis* (London: Macmillan and Co. Ltd. 1939), Chapter 9 : Reinhold Niebuhr, *Moral Man and Immoral Society* (London: Scribner's, 1941); Arnold Wolfers, “Statesmanship and Moral Choice” *World Politics* Vol. I No. 2 (January 1949) pp. 175-95; Peray Corbett, *Morals Law and Power in International Relations* (Los Angeles: J.R. Haynes and D. Haynes Foundation, 1956)
๑๐. Lewis F. Richardson, *Arms and Insecurity* (Pittsburgh: Boxwood, 1960) and *Statistics of Deadly Quarrels* (Chicago: Quadrangle Books, 1960)
๑๑. Quincy Wright, *A Study of War* (Chicago: U. of Chicago Press, 1942)
๑๒. Harold Laswell, *World Politics and Personal Insecurity* (New York: The Free Press, 1965)

ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยอธิบาย พฤติกรรมทางการเมืองระหว่างประเทศและ เสนอแนะแนวทางปฏิบัติแก่ผู้ดำเนินนโยบายด้วย Hans Morgenthau^{๑๐} เป็นนักทฤษฎีอրรถ นิยมที่มุ่งสร้างทฤษฎีเพื่อตอบปัญหาสำคัญ ๆ อย่างเช่นนักวิชาการในปัจจุบัน โดยมุ่งที่จะสรุป ข้อเท็จจริงต่าง ๆ จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นใน ประวัติศาสตร์ลงให้เป็นเพียงข้อเสนอ กว้าง ๆ โดย การศึกษาประวัติศาสตร์ พวกอรรถนิยมพยายาม ที่จะค้นคว้าและชี้ให้เห็นว่าอะไรคือสิ่งที่เกิดขึ้น ซึ่ง ๆ ชากร กัน ในพฤติกรรมการเมืองระหว่างประเทศ พวกอรรถนิยมนี้ได้ชื่อ “อำนาจ (power) เป็นตัวการสำคัญที่อธิบายพฤติกรรมการเมือง ระหว่างประเทศ” Morgeuthau ได้กล่าวว่า “การ เมืองระหว่างประเทศก็เหมือนกับการเมืองทั่ว ๆ ไป เป็นการต่อสู้เพื่ออำนาจ” แนวการศึกษา การเมืองระหว่างประเทศและยุทธวิธีการดำเนิน นโยบายต่างประเทศนั้นอยู่ที่หลักการของ การรักษาผลประโยชน์ของชาติ (national interest) จากการศึกษาประวัติศาสตร์ได้แสดงว่าผู้นำที่เก่ง กาจสามารถคือผู้ที่รู้จักใช้อำนาจของรัฐบาลบังคับ ผลประโยชน์ของชาติได้ และไม่ขณะเดียวกันก่อ ให้เกิดความมั่นคงแก่ระบบการเมืองระหว่างประเทศ

Morgenthau กล่าวว่า โลกที่สับสนยุ่งเหยิง เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้สืบเนื่องมาจากการ ชาติของมนุษย์ (ที่เลวร้ายและเห็นแก่ตัว) ซึ่ง มีผลประโยชน์ขัดแย้งกัน ภูมิภาคและหลัก จริยธรรมต่าง ๆ นั้นไม่อาจจะหยิบยกมาให้ทุกคน (ผู้นำชาติต่างๆ) เช้าใจได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น สิ่งที่ จะทำได้ดีที่สุดคือการสร้างดุลย์แห่งผลประโยชน์ ขั้นชั่วคราว (balance of interests) เพื่อจัด ความขัดแย้งต่าง ๆ ทราบได้ที่โลกยังแบ่งแยก เป็นสังคมที่แตกแยกกันอยู่นี้ภูมิภาคและ ภูมิภาคที่จะใช้ เป็นภูมิภาคสำคัญคือภูมิภาค “การต่อสู้ดุลย์ กัน” ที่ผู้นำหงหงายควรจะตระหนักรเอาไว้ ผู้นำ ได้ที่ไม่เข้าใจภูมิภาคนี้แล้ว เขาย่อมไม่สามารถที่ จะดำเนินนโยบายที่ถูกต้องได้ ซึ่งหมายถึงว่าเขา ละเมิดพฤติกรรมทางการเมืองระหว่างประเทศ ดังนั้น โดยการอ้างถึงประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์มากกว่าภูมิภาคที่จริยธรรมของพวงก ทฤษฎีอุดมคตินิยม Morgenthau พยายามเสนอ แนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดในสภาพการณ์เป็น จริงที่ชั่วครัย (คือการที่ทุกประเทศมุ่งแสวงหา อำนาจเพื่อประโยชน์ตัวเอง) มากกว่าการมุ่ง แสวงหาโลกที่ประเสริฐสุดอย่างนักทฤษฎีอุดม คตินิยม

๑๐. Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations* (New York: Knopf, 1972), นักทฤษฎีในกลุ่มนี้ที่สำคัญกัน อีก 1 ท่านคือ Nicholas J. Spykman, *American's Strategy in World Politics: The United States and the Balance of power* (New York: Harcourt, Brace 1942); George F. Kennan, *Realities of American Foreign Policy* (New York: Norton, 1966) Henry A. Kissinger, *A World Restored: Europe After Napoleon: The Politics of Conservativism in a Revolutionary Age* (New York: Crosses and Dunlap, 1964).

อย่างไรก็ตาม การที่นักทฤษฎีอุดมสมบูรณ์นิยมถือ
อำนาจ ซึ่งหมายถึงผลประโยชน์เป็นตัวอธิบาย
หลักของพฤติกรรมการเมืองระหว่างประเทศมีจุด
อ่อนที่สำคัญๆ คือ การคือ นักทฤษฎีในสันกัด
นี้ไม่อาจให้คำนิยามที่แน่นชัดลงมาได้ว่า อำนาจ
ผลประโยชน์ และดุลย์แห่งอำนาจ นั้นคืออะไร
 เพราะคำเหล่านี้ได้ครอบคลุมถึงปัจจัยต่างๆ กว้าง
 ขวางมาก เมื่อไม่อาจให้คำนิยามที่แน่นชัดลง
 มาได้บัญหาที่ตามมาก็คือความไม่สามารถที่จะ
 วิเคราะห์และวัด (measure) ได้อย่างแน่นอนแบบ
 วิทยาศาสตร์ การเสนอแนะว่าพฤติกรรมการเมือง
 ระหว่างประเทศเป็นการ “ต่อสู้เพื่ออำนาจ” นั้น
 อาจจะไม่สมเหตุสมผลและเป็นความคิดของพวกร่วม
 นิยมมากกว่า เพราะการแสดงทางอำนาจเป็นเพียง
 ส่วนหนึ่งของพฤติกรรมทางการเมือง มิใช่ทั้งหมด
 เพราะยามสันติ ชาติหรือผู้นำชาติต่างๆ ก็มุ่ง
 และแสดงความร่วมมือในสังคมโลกเช่นกัน ดังนั้น
 จึงไม่อาจยอมรับได้ว่า การที่ทุกชาติมุ่งที่จะบังคับ
 พฤติกรรมของชาติอื่นเพื่อมิให้เสียผลประโยชน์
 ของตัวเองเป็นหลักของทฤษฎีการเมืองระหว่าง
 ประเทศได้ นอกจากนี้การที่ยึดถือว่าอำนาจอัน
 เป็นพาระของความชั่ว ráy และความรุนแรงก็มิ
 กำเนิดมาจากสัญชาตญาณของมนุษย์เป็นที่น่า
 สังสัยอยู่ เนื่องจากว่าความชัดเจนและเหตุการณ์

เลวร้ายทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกมิได้
 เกิดจากผู้นำที่ชั่วเสมอีํ แต่สถานการณ์ก็ผลัก
 ดันให้ผู้นำที่ต้องกระทำสิ่งที่เลวร้ายและผิดศีล-
 ธรรมได้ ดังนั้น จึงต้องแยกแยะการเมืองที่เกิด
 จากความต้องการอำนาจออกจากความเมืองที่เกิด^{๑๒}
 จากสภาพการณ์บังคับ หรืออุบัติเหตุที่รู้เท่าไม่ถึง^{๑๓}
 การณ์ด้วย^{๑๔}

**แนวการศึกษา : ความบัดແย้งระหว่าง
 การศึกษาแบบเก่ากับการศึกษาแบบวิทยา-
 ศาสตร์**

ความก้าวหน้าของการศึกษาวิชาความสัม-
 พันธ์ระหว่างประเทศภายหลังสงครามโลกครั้งที่
 ๒ นอกจากความขัดแย้งระหว่างทฤษฎีอุดมสมบูรณ์
 นิกายกับทฤษฎีอุดมสมบูรณ์แล้ว ความขัดแย้งอีก
 อย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นมาในระยะนี้คือ เรื่องวิธีการ
 หรือแนวการศึกษา (approaches) กล่าวคือ ได้มี
 การนำวิธีการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์เข้ามาศึกษา-
 พฤติกรรมของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
(behaviouralism) ซึ่งเป็นการปฏิรูปในการศึกษา
 วิชานี้ โดยมุ่งค้นหาทฤษฎีที่สามารถอธิบายและ
 ทำนายเหตุการณ์ในอนาคตได้ (predictive) พวกร
 นักวิชาการแนวใหม่ที่ศึกษาแบบวิทยาศาสตร์
 หรือแบบพฤติกรรมศาสตร์นี้ได้ดำเนินกิจวิชา-
 การที่ใช้วิธีการแบบเก่าอันได้แก่พวกร *tradition-*

๑๒. กฎระเบียบเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้ออ่อนของ Realist Theory ได้จาก Stanley H. Hoffmann (ed.) *Contemporary Theory in International Relations* (New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 1960) part II, pp. 29-39 and James E. Dougherty & Robert L. Pfaltzgraff, Jr. *Contending Theories of International Relations* (New York : J.B. Lippincott Co., 1971) chapter III, pp. 65-101.

alist ว่ามีได้มุ่งค้นหาและทดสอบข้อสมมุติฐาน (hypotheses) และสร้าง model หรือทฤษฎีด้วยการเชื่อมโยงข้อสมมุติฐานต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างมีเหตุมีผลตามหลักตรรกวิทยา พวgn กวิชาการแนวใหม่มุ่งศึกษาหากระสวน พฤติกรรมที่เกิดซ้ำ (recurring patterns) ที่แน่นอนเด่นชัด จากปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์มากกว่า การศึกษาประวัติศาสตร์แบบเฉพาะกรณี พวgn นี้ มีความเห็นว่า ทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศถ้ามีการพัฒนาจากตัวชี้วัดควรจะเป็นข้อสรุปโดยทั่วไป (generalization) ที่ได้จากข้อสมมุติฐานที่ถูกต้อง ในทางตรงกันข้าม พวgn traditionalist ถือว่าบ่าจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้นมีมากมายและสับสนเกินกว่าที่จะแยกแยะได้ว่า บ่าจัยอันใดสำคัญมากอันใดสำคัญน้อย จึงมุ่งที่จะอธิบายครอบคลุมปรากฏการณ์โดยทั่วไป พวgn กวิชาการแนวใหม่ พอใจที่จะศึกษาแยกแยะบ่าจัยที่สำคัญ ๆ เป็นตัว ๆ และหาความสัมพันธ์ระหว่างบ่าจัยเหล่านั้นเพื่อตั้งเป็นข้อสมมุติฐานและทฤษฎีที่ทดสอบได้โดยวิธีการสังเกตและทดลอง (empirical) หรืออิกนัยหนึ่งมุ่งค้นหาดัชนีของปรากฏการณ์ภายใต้สภาวะที่ควบคุม พวgn กวิชาการแนวใหม่ต้องการความแน่นอน (precision) ในการใช้ concepts และการทดสอบสมมุติฐาน จึงได้มีการใช้วิธีการทางตัวเลขสถิติ (quantitative) การวัดข้อมูล (measurement of data) การวิเคราะห์

เนื้อหา (content analysis) ทฤษฎีเกมส์ (game theory) ทฤษฎีการจำลอง (simulations) เป็นต้น เป็นเครื่องมือ

โดยสรุปนักศึกษาวิชาการเมืองระหว่างประเทศด้วยวิธีการแบบวิทยาศาสตร์เชื่อว่าแบบแผนของความสัมพันธ์ต่าง ๆ หรือความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นซ้ำๆ ตามมีอยู่และความรู้เกี่ยวกับแบบแผนความสัมพันธ์ต่าง ๆ เหล่านี้จะได้โดยการสังเกตอย่างรอบคอบ โดยการทดสอบข้อสมมุติฐาน และจัดตั้งทฤษฎี โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ที่อาจแบ่งเป็นขั้นตอนได้ดังต่อไปนี้คือ

๑. จำกัดขอบเขตของบัญหาที่วิเคราะห์ให้แน่นอน
๒. จัดตั้งข้อสมมุติฐานต่าง ๆ ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (variables)
๓. ทำการวิเคราะห์ด้วยเหตุผลในข้อสมมุติฐานเหล่านั้นเพื่อที่จะหาข้อบกพร่อง หรือความไม่ถูกต้องทางตรรกวิทยาซึ่งอาจมีแอบแฝงในข้อสมมุติฐานเหล่านั้น
๔. ทำการรวมข้อมูลเพื่อมาทดสอบข้อสมมุติฐานโดยวิธีการสังเกตและทดลอง (empirical)
๕. ทำการวิเคราะห์เนื้อหาและแจงนัยข้อมูล (quantitative and qualitative analysis of the data) และ
๖. โดยอาศัยผลจากการวิเคราะห์ดังกล่าว นักคิดเลือกเอาข้อสมมุติฐานที่ถูกต้อง

เอาไว้ ตัดข้อที่ไม่ถูกต้องออกไป เพื่อให้เหลือแต่ข้อสมมุติฐานที่ถูกต้องอย่างเดียวที่สามารถนำไปใช้หาความสัมพันธ์สร้างเป็นทฤษฎีได้

การจัดตั้งทฤษฎีดังกล่าว พวก behavioralist ประสบปัญหางานประการได้แก่

๑. ปัญหาของตัวแปรต่าง ๆ ที่มีมากมาย ฉะนั้นผู้วิเคราะห์จะต้องระมัดระวังและคำนึงถึงก่อนที่จะพยายามกล่าวสรุปอธิบายอะไร
๒. ปัญหานำการควบคุมสถานการณ์ภายในสภาวะที่ทดลอง (controlled experiment) เพื่อให้แน่ใจว่าความสัมพันธ์ (correlation) ของตัวแปรที่ตนกำลังทดสอบอยู่นั้นปราศจากการแทรกแซงจากตัวแปรตัวอื่น
๓. ปัญหาของการวัด (measurement) ซึ่งหมายถึงการหาเครื่องมือและความแน่นอนของเครื่องมือนั้นด้วย

ในขณะที่การศึกษาวิเคราะห์แบบเก่ามุ่งหวังหาผลประโยชน์แบบสำเร็จรูปจากข้อสรุปอธิบาย (generalization) ที่ได้มาจากการศึกษาประวัติศาสตร์ (historical descriptive analysis) หรือจากการศึกษาจริยศาสตร์ต่าง ๆ (normative studies) ทั้งนี้โดยอาศัย “การฝึกฝนการใช้ดุลย-

พินิจของผู้วิเคราะห์” (the exercise of judgement) เป็นสำคัญ นักวิเคราะห์แบบเก่าอย่าง Hedley Bull เชื่อว่า ถ้านักวิชาการมุ่งหาแต่ทฤษฎีที่จะทดสอบได้แล้ว นักวิชาการจะไม่ค้นพบอะไรมากสำหรับสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เขายังเชื่อว่าข้อเสนอแนะและความคิดเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับวิชานี้จะต้องได้มาด้วยวิธีการที่ไม่ใช่ขบวนการแบบวิทยาศาสตร์ แต่โดยอาศัยแนวความรู้สึกนึกคิด (perception) และสัญชาตญาณ (intuition) และข้อเสนอแนะความคิดเห็นต่าง ๆ เหล่านั้นจะเป็นอะไรไปในได้ยกจากข้อเสนอแนะและข้อสรุปที่คิดไว้พลาๆ ก่อนแล้ว (tentative and conclusive status) ที่งานนี้ เมื่อน้อยกว่าที่เริ่มลงสัญญาต์แรก^๓

การวิเคราะห์ด้วยวิธีแบบเก่าอย่างเช่นทฤษฎีของพวกสัจنيยมเป็นต้น ที่มุ่งอธิบายพฤติกรรมการเมืองระหว่างประเทศด้วยแนวความคิด (concept) เกี่ยวกับอำนาจเพียงตัวเดียวเท่านั้น พวกเขายังเชื่อว่าให้ดุลยพินิจที่มีคุณภาพที่ดีกว่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเมืองบ้านบ้านมากกว่า วิธีการวิเคราะห์แบบวิทยาศาสตร์ นอกเหนือ พวกเขายังเชื่อว่าพวกเขากำลังค้นหาความรู้และทฤษฎีที่มีเหตุผลต่อเนื่องกัน มีความแน่นอน และเป็นระบบที่เปลี่ยนได้ เช่นกัน โดยไม่ต้องอาศัยวิธีการแบบวิทยาศาสตร์

๓. Hedley Bull, "International Theory: The Case From the Classical Approaches" in Klaus Knorr and James N. Rosenau (eds) *Contending Approaches to International Politics* (Princeton, N.J.: Princeton U. Press, 1969) p. 20

เมื่อเปรียบเที่ยบวิธีการศึกษาของทั้งสองแบบ เราจะเห็นว่า วิธีการวิเคราะห์แบบเก่า อาศัยการฝึกฝนการใช้ดุลยพินิจ สัญชาติญาณ แนวความรู้สึกนึกคิดและประสบการณ์ของผู้วิเคราะห์เป็นหลักในการวิเคราะห์ในขณะที่พากนักวิชาการแนวใหม่ อาศัยวิธีการแบบวิทยาศาสตร์ทดลองข้อสมมุติฐาน ซึ่งวิธีการดังกล่าว อาจจะกระทำซ้ำโดยคนอื่น ๆ หรือมีการค้นคว้าเพิ่มเติมโดยคนอื่น ๆ ต่อไปจากสิ่งที่ค้นพบอันแรก เช่น การค้นพบความจริงในศาสตร์อื่น ๆ อย่างไรก็ตาม พวကนี้ต้องเสียเวลาและพลังงานไปมากเพียงเพื่อค้นหาเครื่องมือวัดหรือวิธีการวัดที่แน่นอนและจากการทดลองทางสถิติเพื่อพิสูจน์ว่า ปรากฏการณ์ที่วิเคราะห์อยู่นั้นมีได้เกิดขึ้นโดยอุบัติเหตุในการพิสูจน์ข้อสมมุติฐาน ดังนั้น จึงทำให้สามารถขัดแย้งความคิดโน้มเอียงในตัวผู้วิเคราะห์ออกໄປได้ โดยมิได้ตอกย้ำภัยได้อิทธิพลความนึกคิดของปรัชญา ประวัติศาสตร์ กัญญาฯ และหลักจริยธรรมต่าง ๆ อย่างที่นักวิเคราะห์แบบเก่ามักจะถูกครอบงำหรือมีความเอียงอุบัติเสียอุบัติ เติ่งที่นั้นได้หมายความว่าวิธีการวิเคราะห์แบบเก่า้นั้นล้าสมัยและไม่สร้างสรรค์ ตรงกันข้าม ความรู้สึกส่วนใหญ่ที่ศึกษากันอยู่ในวิชานี้มาจากผู้ที่ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบเก่าเป็นส่วนมาก เช่น Raymon Aron, Kenneth Waltz Hans J. Morgenthau และ Reinholt Niebuhr เป็นต้น พวกนักวิเคราะห์แบบเก่านี้ได้ให้

ข้อคิดและข้อเสนอแนะต่างๆ ซึ่งพวgnักวิชาการแนวใหม่ นำเอาไปศึกษาทดลองเป็นจำนวนมาก ดังนั้น จุดอ่อนที่สำคัญของวิเคราะห์แบบเก่านี้จึงอยู่ที่ว่า ความเฉลี่ยวฉลาดของการใช้ดุลยพินิจ สัญชาติญาณ และประสบการณ์ของนักวิชาการที่มีเชื่อเสียงเหล่านี้ไม่อาจถ่ายทอดได้อย่างเช่นวิธีการแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งการตีความหมายมิได้ถูกจำกัดด้วยกาลเวลาและวัฒนธรรม รอบตัวของผู้วิจัย นอกจากนี้ ความสามารถที่จะส่งเสริมและสร้างสรรค์ความสำเร็จด้วยวิธีการแบบวิทยาศาสตร์มีมากกว่าความสามารถที่จะส่งเสริมความแตกฉานทางแนวความคิดอันจำเป็นสำหรับวิธีการวิเคราะห์แบบเก่า

วิธีการสร้างทฤษฎี

นอกเหนือจากความขัดแย้งระหว่าง normative theory กับ realist theory และความขัดแย้งของวิธีการศึกษาระหว่าง traditionalist กับ behaviouralist แล้ว นักวิชาการยังมีความเห็นแตกต่างกันเรื่องการสร้างทฤษฎี (theory building) อีกด้วย กล่าวคือ นักวิชาการพวgn เห็นว่าวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เมื่อんじゃないวิชาสังคมศาสตร์อื่น ๆ ซึ่งทฤษฎีก็คือ โครงสร้างที่ประกอบด้วยสัญลักษณ์ต่าง ๆ (symbolic construction) มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของ concepts ต่าง ๆ ที่ประกอบด้วยคำจำกัดความ กกฎ หลักทฤษฎี (theorems) และความจริง

ที่พิสูจน์แล้ว (axioms) ดังนั้น ทฤษฎีจึงเป็นการเชื่อมโยง กฎ หลักทฤษฎีและความจริงที่พิสูจน์แล้วเหล่านี้เข้าด้วยกันด้วยวิธีการอนุมาน (deduction) ทฤษฎีดังกล่าวอาจจะไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เป็นจริงได้ แต่ว่าอาจเปรียบเทียบได้กับโลกที่เป็นจริง ทฤษฎีเช่นนี้จะกล่าวถึงความสัมพันธ์อย่างตระกว้างมากของการณ์ต่างๆ ในเรื่องพัฒนาระบบการเมืองระหว่างประเทศ วิธีการที่นิยมกระทำส่วนมากของนักวิชาการประ踉คนคือการสร้างรูปจำลอง (models) ขึ้น หรืออาศัยวิธีการสร้างปรากฏการณ์จำลอง (simulation) ตัวอย่างของทฤษฎีดังกล่าวคือ Teh International System Model ของ Morton A. Kaplan^{๑๔} ซึ่งเขาได้เสนอแนะระบบการเมืองระหว่างประเทศไว้ ๖ แบบด้วยกัน กล่าวคือ

๑. ระบบดุลย์แห่งอำนาจ (balance of power system)
๒. ระบบสองค่ายอย่างหลวมๆ (the loose bipolar system)
๓. ระบบสองค่ายที่แน่นแฟ้น (the tight bipolar system)
๔. ระบบสามกอ (the universal system)
๕. ระบบการปักครองที่เป็นลำดับชั้นแบบ

โดยตรงหรือโดยทางอ้อม (the hiersarchical system in its directive and non-directive forms) และ ๖. ระบบที่ทุกประเทศมีสิทธิยั่งยืน (the unit veto system)

แต่เพียง ๒ แบบแรกเท่านั้นที่มีปรากฏในประวัติศาสตร์ ประยุชั่นของการสร้างทฤษฎีเช่นนี้ก็เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับค้นหาแนวความคิดใหม่ๆ (heuristic devie) มิได้มุ่งที่จะอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ โดยตรง แต่เพื่อใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความเข้าใจในสิ่งที่กำลังศึกษาอยู่โดยเปรียบเทียบระหว่างทฤษฎีหรือโครงสร้างที่คิดขึ้นกับความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ สิ่งที่ Kaplan พยายามค้นหาคือ โครงสร้างของระบบการเมืองที่ซ่อนเร้นอยู่ทวิอุ โครงสร้างที่อาจเป็นไปได้ถ้าโครงสร้างที่เขาเสนอแนะมานั้นถูกต้อง ก็จะสามารถทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ต่างๆ ที่มีอยู่ได้อย่างแจ่มแจ้ง นักวิชาการประ踉นี้ยอมเชื่อว่าทฤษฎีควรจะพิสูจน์ได้แบบวิทยาศาสตร์ด้วย ตัวอย่างอีกอันหนึ่งคือ George Modelska^{๑๕} ได้เสนอรูปแบบของโครงสร้างระบบการเมืองระหว่างประเทศมาสองแบบคือโครงสร้างระบบการเมืองแบบเกษตรกรรม (agraria)

๑๔. Morton A. Kaplan, *System and Process in International Politics* (New York: Wiley, 1958) และ John J. Weltman, *Systems Theory in International Relations: A Study in Metaphoric Hypertrophy* (Massachusetts: Lexington Books, 1974) chapter 2, pp. 15-34

๑๕. George Modelska, "Agraria and Industria: Two Models of the International System" in Klaus Knorr and Sidney Verba (eds) *The International System: Theoretical Essays* (Princeton: Princeton U. Press, 1961)

และแบบอุตสาหกรรม (industrial) เพื่อใช้สำหรับศึกษาเปรียบเทียบระบบการเมืองระหว่างประเทศ

แต่โดยทั่วไปนักวิชาการส่วนใหญ่ไม่ค่อยนิยม การสร้างทฤษฎีแบบอนุมานนิยม (deduction) การสร้างทฤษฎีส่วนใหญ่นิยมวิธีอุปมาณ尼ย法 (induction) ที่พยายามจะหาข้อสรุปอธินายจาก การศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองจากทั้งในประวัติศาสตร์และจากเหตุการณ์ปัจจุบันหลาย ๆ กรณี หรือ โดยการศึกษาเปรียบเทียบทุกการณ์ต่าง ๆ เท่านั้น

อีกกลุ่มนึงมีความเห็นว่า ทฤษฎีในวิชาการเมืองระหว่างประเทศควรประกอบด้วยข้อเสนอแนะ (propositions or statements) ต่าง ๆ อย่างเช่น พฤติกรรมที่สมเหตุสมผล โดยมีอำนาจเจ้าหน้าที่ที่สำคัญที่สุดนิยมของ Morgenthau เป็นต้น ซึ่งมองผู้นำประเทศว่าเป็นผู้ดำเนินนโยบายการเมืองโดยมีเหตุผล (rational actor) ดังนั้น การเสนอแนะว่าการเมืองระหว่างประเทศเป็นการเมืองเพื่ออำนาจ (ผลประโยชน์ของแต่ละชาติ) และผู้นำทุกประเทศเป็นผู้กระทำโดยมีเหตุผล ทำให้เราสามารถมองเห็นถึงความแตกต่างได้ว่าสภาพการเมืองนั้นเป็นอย่างไร จะมีแนวโน้มไปทางไหน และสิ่งใดที่เป็นไปไม่ได้ ความคิดเรื่องความสมเหตุสมผล (rationality) นี้ได้เป็นต้นกำเนิดของทฤษฎี

ที่สำคัญอีก เช่น game theory, deterrence theory และ decision-making theory

ระดับของการสร้างทฤษฎี

ความสนใจของนักวิชาการนอกจากเรื่องการสร้างทฤษฎีแล้ว ระดับของการสร้างทฤษฎี (level of theorising)^{๑๖} ก็แตกต่างกันด้วยอีกเมื่อมองกัน เนื่องจากมีบัญชาว่า การที่นักวิชาการสร้างทฤษฎีใหญ่ (grand theory) โดยอาศัยตัวแปรที่สำคัญ ๆ บางตัว อย่างเช่น อำนาจหรือผลประโยชน์ของชาติเป็นปัจจัยอธินายพฤติกรรมทางการเมืองระหว่างประเทศทั้งหมดได้หรือ? ทฤษฎีวรรณนิยมเป็นอย่างอันดีสำหรับความพยายามดังกล่าว หรืออย่างการที่คาร์ล มาร์ก เห็นว่า พฤติกรรมการเมืองทั้งภายในและภายนอกที่ยุ่งยากสนับสนุน บัญชาความชัดแจ้ง สมความและลักษณะการเดินทางล้วนเป็นผลมาจากการกดดันของโครงสร้างระบบเศรษฐกิจและโดยเฉพาะระบบเศรษฐกิจแบบนายทุนนิยม ก็เป็นตัวอย่างอีกอันหนึ่งของทฤษฎีใหญ่

นักวิชาการบางคนมุ่งพัฒนาทฤษฎีกลาง (middle range theory) เพื่อที่จะอธินายปรากฏการณ์ที่แคบลงมาแต่ทว่ามีความสำคัญอย่างเช่น เรื่องบัญชาความชัดแจ้งหรือการรวมตัวกันระหว่างประเทศ เรื่องขบวนการตัดสินใจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศหรือเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความรุนแรงภายในประเทศกับ

๑๖. See J. David Singer "The Level-of-Analysis Problem in International Relations" in Klaus Knorr and Sidney Verba (eds.) *The International System: Theoretical Essays* (Princeton: Princeton U. Press, 1961) pp. 77-92.

ความน่าจะเป็นของประเทศนั้นที่จะยุ่งเกี่ยวกับ
บัญหาความขัดแย้งภายนอก เป็นต้น พวกนี้มี
ความเห็นว่า ถ้าสามารถหาข้ออธิบายสรุปที่ถูก
ต้องจากปรากฏการณ์เล็กๆ ได้หลายๆ อันย่อมจะ^{๑๗}
สามารถนำมาประดิษฐ์ต่อ กันเข้าเป็นทฤษฎีใหญ่
ได้ในภายหลัง

การศึกษาวิชาการเมืองระหว่างประเทศหรือ^{๑๘}
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยทั่วไปแบ่งได้
เป็น ๓ ระดับ และนักวิชาการพยายามพัฒนา
หรือสร้างทฤษฎีขึ้นในแต่ละระดับของการศึกษา
นั้น กล่าวคือ ระดับโครงสร้างการเมืองระหว่าง
ประเทศ (international system) ระดับประเทศ
(national unit) และระดับบุคคล (individual)

ทฤษฎีใหญ่ระดับโครงสร้างการเมืองระหว่าง
ประเทศหรืออาจเรียกว่าระดับ Macro นั้นคือว่า
รูปแบบของการกระทบกัน (patterns of
interaction) เป็นตัวกำหนดที่สำคัญที่ก่อให้เกิด^{๑๙}
พฤติกรรมการเมืองระหว่างประเทศขึ้น ทฤษฎี
อย่างเช่นของพวกรสชาตินิยมและทฤษฎีระบบ
(systems theory) ได้นั้นถึงความสำคัญของ
โครงสร้างของระบบการเมืองระหว่างประเทศ
 เพราะเห็นว่าประเทศต่างๆ กระทำอย่างที่ตนกระ
ทำไปนั้นก็เนื่องมาจากสภาวะของระบบหรือเนื่อง
มาจากการบทบาทของประเทศที่จะต้องแสดงในระบบ
การเมืองระหว่างประเทศนั้น อย่างเช่นระบบ
ดุลย์แห่งอำนาจ ระบบสองค่ายเป็นต้น กล่าวอีก
นัยหนึ่งคือ โครงสร้างของระบบการเมือง

ระหว่างประเทศเป็นตัวกำหนดการกระทำการของ
ประเทศ อย่างเช่น Hans Morgenthau เห็นว่า
ระบบดุลย์แห่งอำนาจได้ก่อให้เกิดสันติภาพขึ้น
ได้เกือบ ๕๐๐ ปี นับแต่สิ่งความสามสิบปีในปี
ค.ศ. ๑๖๔๘ จนกระทั่งถึงการแบ่งแยกโปแลนด์
ในปลายศตวรรษที่ ๑๙^{๒๐} และ Morton Kaplan
ก็เห็นว่า ความขัดแย้งและความร่วมมือระหว่าง
รัฐเป็นผลมาจากการสภาวะของระบบการเมืองระหว่าง
ประเทศ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง จำนวน
ประเทศ (ประเทศมหาอำนาจ) และการแบ่ง
นั้นอำนาจระหว่างประเทศเหล่านั้น^{๒๑} จากความ
เห็นดังกล่าว นักวิชาการจำนวนไม่น้อยในระยะ
สิบปีที่แล้วได้พยายามพิสูจน์ข้อสมมุติฐานเกี่ยว
กับความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างของระบบ
การเมืองกับนโยบายต่างประเทศ อย่างเช่นว่า
ระบบโครงสร้างการเมืองระหว่างประเทศแบบ
ใดที่ทำให้ประเทศต่างๆ มีทางเลือกดำเนินนโยบาย
มากที่สุด หรือต่อความสามารถที่ว่าระบบใดจะก่อ^{๒๒}
ให้เกิดสังคมมากกว่ากัน เป็นต้น ทั้งนี้เนื่อง
มาจากการที่นักวิชาการพยายามค้นหาว่าระบบโครง
สร้างการเมืองระหว่างประเทศแบบใดจะก่อ^{๒๓}
ให้เกิดสันติภาพมากที่สุด ตัวอย่างเช่น นักวิชา
การบางคนเห็นว่า เมื่อระบบการเมืองของโลก^{๒๔}
เปลี่ยนจากระบบท่องค่ายไปสู่ระบบหลาຍค่าย^{๒๕}
สังคมจะลดน้อยลง เนื่องจากในระบบหลาຍ
ค่าย ประเทศต่างๆ มีอิสระที่จะเลือกดำเนิน
นโยบายมากขึ้น และการที่ประเทศต่างๆ มี

๑๗. Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations*, p. 202

๑๘. Morton A. Kaplan, *System and Process in International politics*

โอกาสติดต่อข้ามไปมาระหว่างกันในหลายกลุ่ม
หลายค่ายก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีกันมากขึ้น
ฉะนั้น สาเหตุของความขัดแย้งจะลดน้อยลง^{๑๙}
แต่นางคนก็เห็นว่าระบบสองค่ายที่มีการรวมตัว
กันอย่างใกล้ชิดจะช่วยขัดความขัดแย้งต่างๆ ลง
ได้มากกว่าระบบหลายค่าย เนื่องจากว่าประเทศ
มหาอำนาจผู้นำหัวส่องค่ายสามารถควบคุมยับยั้ง
ความขัดแย้งต่างๆ ภายในค่ายของตนเองได้ดีและ
กำลังความสามารถของผู้นำหัวส่องค่ายเองก็เป็น
เครื่องก่อให้เกิดความยับยั้งที่จะไม่ใช้ความรุนแรง
แรงตอกันและต่างพยายามจะไม่ให้ฝ่ายใดฝ่าย
หนึ่งมีการได้เปรียบหรือหัวส่องผ่ายอาจร่วมกัน
กำจัดประเทศที่สามที่จะก่อตัวเป็นผู้นำของค่ายที่
สาม^{๒๐} และจากหลักฐานค้นคว้าหลายอันก็แสดง
ว่าระบบหลายค่ายได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งมาก
กว่าระบบสองค่าย^{๒๑} ดังนั้น เมื่อมีความขัดแย้ง

กันขึ้นเรื่อยๆ ได้ว่า ทุกรอบอาจก่อให้เกิด
สันติชีวิตรึไม่ได้ หรือว่าบางทียังมีปัจจัยสำคัญ
ตัวอื่นอีกที่ได้สัมพันธ์กับระบบโครงสร้างการ
เมืองระหว่างประเทศและสันติภาพที่นักวิชาการ
ยังไม่ได้ค้นพบ การศึกษาค้นคว้าจึงต้องมีต่อไป
โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลาปัจจุบัน ระบบการ
เมืองของโลกได้เปลี่ยนจากระบบสองค่ายมาเป็น
ระบบหลายค่ายแล้ว นักวิชาการจึงต้องสนใจว่า
อะไรจะเกิดขึ้น

การศึกษาและวิเคราะห์ในระดับที่สองคือ
ระดับรัฐชาติหรือระดับชาตินั้น นักวิชาการสนใจ
วิเคราะห์โดยละเอียดถึงความคล้ายคลึงและ
แตกต่างของนโยบายต่างประเทศของประเทศ
ต่างๆ โดยเปรียบเทียบกัน เช่นศึกษาว่าประเทศ
มหาอำนาจมีนโยบายต่างประเทศที่คล้ายคลึงกัน
อย่างไร^{๒๒} หรือว่าประเทศเล็กๆ มีนโยบายที่

๑๙. Karl W. Deutsch and J. David Singer "Multipolar Systems and International Stability," "World Politics XVI, (April 1964)
๒๐. Kenneth N. Waltz, "International Structure, National Force and the Balance of World Power," *Journal of International Affairs*, XXI (1967), pp. 215-31.
๒๑. Michael Haas, "International Subsystems: Stability and Polarity," *American Political Science Review* March, 1970.
๒๒. คู่ความย่างเข่น F.S. Northedge, *The Foreign Policies of the Powers* (London: Faber, 1968); Karl Kaiser and Roger Morgan (eds) *Britain and West Germany: Changing Societies and the Future of Foreign Policy* (London: OUP/RIIA, 1971); Roy C. Macridis, (ed) *Foreign Policy in World Politics* (N.J.: Prentice-Hall 1972); Richard E. Neustadt, *Presidential Power: The Politics of Leadership* (N.Y.: John Wiley & Sons Inc., 1960); James N. Rosenau, *The Scientific Study of Foreign Policy* (N.Y.: The Free Press, 1971); Wolfram F. Hanrieder, ed. *Comparative Foreign Policy: Theoretical Essays* (N.Y.: David McKay Company, Inc., 1971); Joseph Black and Kenneth W. Thompson (eds) *Foreign Policies in a Changing World* (N.Y.: Harper & Row, 1963). Michael Brecher et.al, "Framework for Research on Foreign Policy Behavior," & *Journal of Conflict Resolution*, III (March 1969); Joseph Frankel, *The Making of Foreign Policy* (London: OUP 1963); E.L. Morse, "Transformation in Foreign Policies: Modernization, Interdependence and Externalization" *World Politics* XXII (April 1970); James N. Rosenau, ed. *Domestic Sources of Foreign Policies* (N.Y.: The Free Press, 1967)

เมื่อกันอย่างไร^{๒๓} หรือว่า�ักวิชาการบางคนสนใจเปรียบเทียบนโยบายต่างประเทศของประเทศไทยกับประเทศไทยเดิมๆ^{๒๔} หรือดูความแตกต่างของนโยบายของต่างประเทศจากระดับการพัฒนาของระบบเศรษฐกิจว่าประเทศไทยพัฒนาและประเทศไทยล้าหลังแตกต่างกันอย่างไร เป็นต้น

การศึกษาในระดับชาตินี้มีเรื่องที่น่าสนใจคือความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองภายใน กับการเมืองระหว่างประเทศ

ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองภายในกับ การเมืองภายนอกก็เป็นข้อสังเคราะห์ของนักวิชาการจำนวนมากโดยมุ่งศึกษาถึงนัยยะภายในประเทศ และแนวความรู้สึกนิยมของผู้นำการเมืองเกี่ยวกับสถานการณ์ของโลกรอบๆตัวเขา (perceptual and world view หรือ psycho-milieu) ว่ามี

ผลต่อนโยบายหรือต่อการเลือกดำเนินนโยบาย (policy choice) ต่างประเทศอย่างไร การศึกษาประเภทนี้จึงต้องศึกษาถึงภูมิหลังการเจริญเติบโต คุณค่า尼มต่างๆ (values) ที่มีต่อหรือผึงใจ และตลอดจนความสัมพันธ์ในการทำงานระหว่างกลุ่มผู้นำหรือผู้ดำเนินนโยบายด้วยกันเอง (policy-makers) นักวิชาการบางคนมองการดำเนินการตัดสินใจในนโยบายต่างประเทศว่า เป็นขั้นตอนการของการแลกเปลี่ยนต่อรอง และแข่งขันระหว่างกลุ่มต่างๆ ภายในองค์กรบริหารของรัฐบาลเอง^{๒๕} บางคนก็เห็นว่า นโยบายที่แตกต่างกันนี้เนื่องมาจากการเมืองภายในรูปองค์กรบริหารที่แตกต่างกัน^{๒๖} นอกจากนี้ นักวิชาการบางคนก็พิจารณาถึงความแตกต่าง ของการดำเนินนโยบายต่างประเทศในระหว่าง เวลาวิกฤตกับเวลาปกติ เนื่องจากในวิกฤตการ บทบาทบุคคลกิภาพของผู้นำและสายงานการติด

๒๓. ก้าวย่างเข่น Robert C. Good, "State-Building As a Determinant of Foreign Policy in the New States" in Lawrence W. Martin ed. *Neutralism and Nonalignment : The New State in World Affairs* (N.Y.: Praeger 1962); Barry R. Farrell ed. *Approaches to Comparative and International Politics*, (Illinois: Northwestern U. Press 1966)
๒๔. ก้าวย่างเข่น Kenneth T. Waltz, *Foreign Policy and Democratic Politics : The American and British Experience* (Boston : Little Brown, 1967); Susan K. Pursell, "decision-making in An Authoritarian Regime : Theoretical Implications from a Mexican Case Study," *World Politics* Vol. XXVI, No. L, (October 1973).
๒๕. ก้าวย่างเข่น Model III : Governmental Politics ของ Graham T. Allison, *Essence of Decision : Explaining the Cuban Missile Crisis* (Boston : Little, Brown, 1971) และ Morton H. Halperin, *Bureaucratic Politics & Foreign Policy* (Washington D.C. The Brooking Institution 1974.)
๒๖. ก้าวย่างเข่น Model II : Organizational Process ของ Graham T. Allison, *Ibid.*, และ I.M. Destler, *Presidential, Bureaucratic and Foreign Policy : The Politics of Organization Reform* (Princeton : Princeton University Press, 1974).

ต่อในองค์กรบริหารมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นกว่าในเวลาปกติและมากกว่าบั้นจัยทางสังคม^{๒๗} อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเมืองระหว่างประเทศเกี่ยวข้องกับการเมืองและโครงสร้างเศรษฐกิจภายในประเทศ นักวิชาการก็ยังเรียนรู้เพียงเล็กน้อยเท่านั้นถึงผลกระทบของการเมืองภายในที่มีต่อภายนอก ในทั้ง quantitative analysis เรา yang ไม่อาจจะหาความสัมพันธ์ร่วม (correlations) ระหว่างการเมืองภายในและระบบเศรษฐกิจหรือระหว่างชั้นตอน (stage) ของการพัฒนาการทางเศรษฐกิจกับความน่าจะเป็นที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศได้^{๒๘} เรา yang ไม่อาจเน้นลงไปได้แน่นอนว่าประเทศคอมมิวนิสต์ขอบรุกรานขยายตัวหรือว่าประเทศประชาธิปไตยรักสันติ เรายังต้องเพียงว่าประเทศประชาธิปไตยบางประเทศรักสันติและประเทศเด็ดขาดการคอมมิวนิสต์บางประเทศนิยมการขยายตัวเพื่ออำนาจในขณะที่คอมมิวนิสต์บางประเทศไม่เป็นเช่นนั้น ดังนั้น

ระบบโครงสร้างการปกครองประเทศ ไม่อาจ จะเป็นเครื่องชี้นำที่แน่นอนของนโยบายต่างประเทศ บั้นจุนนั้นกิจกรรมยอมรับถึงความสำคัญของระบบการเมืองระหว่างประเทศว่ามีผลกระทบต่อการเมืองภายในและนโยบายต่างประเทศของแต่ละประเทศ และเริ่มนิยามให้มีการเชื่อมโยง (linkages) ระหว่างระบบการเมืองระหว่างประเทศกับการเมืองภายในประเทศและกับการเมืองระดับภูมิภาค (region) ด้วย^{๒๙} เนื่องจากวิทยาการเทคโนโลยีทันสมัยขึ้น โดยเจ้าภาพการติดต่อสื่อสารคอมนาคม แม่บ้านและคนงานกรรมกรในอเมริกาสามารถติดตามข่าวการสู้รบระหว่างทหารอเมริกันและเวียดกงในสงครามเวียดนามได้ทุกวันจากโทรทัศน์และโดยทั่วไป ยังผลให้เกิดปฏิริยาต่อต้านนโยบายของรัฐบาลอเมริกันในเวียดนามขึ้น รัฐบาลที่ต้องการเสียงสนับสนุนจากประชาชน และต้องการจะได้รับเสียงต่อ挺อ กย่อต้องพึ่งความคิดเห็นและความต้องการของ

๒๗. ถ้าอย่างเช่น Charles F. Hermann, *Crisis in Foreign Policy : A Simulation Analysis* (Indianapolis : Bobbs Merrill, 1969) และโดยนักเขียนคนเกียวกัน “ International Crisis as a Situational Variable ” in James N. Rosenau, ed. *International Politics and Foreign Policy* (New York : The Free Press, 1969) pp. 409-21 และ Cren D. Paige, *The Korean Decision, June 24-30, 1950* (N.Y. : The Free Press, 1968)
๒๘. ถู Rudolph Rummel “ The Relationship Between National Attributes and Foreign Conflict Behaviour ” in J. David Singer ed. *Quantitative International Politics : Insight and Evidence* (New York : The Free Press, 1968), pp. 187-214.
๒๙. ถู James N. Rosenau, “ Toward the Study of National-International Linkages, ” in James N. Rosenau ed. *Linkages Politics : Essays on the Convergence of National and International System* (New York : Free Press, 1969) pp. 44-63 และโดยผู้เขียนคนเกียวกัน “ Pree-Theories and Theories of Foreign Policy ” in R. Barry Farrell, ed. *Approaches to Comparative and International Politics* Ibid.

ประชาชนและวางแผนนโยบายของรัฐบาลใหม่ให้สอดคล้องกับเหตุการณ์เป็นตัวอย่างอันหนึ่งของการเชื่อมโยงระหว่างอิทธิพลของการเมืองระหว่างประเทศกับการเมืองภายในประเทศไปในทางที่ว่าการเมืองทั้งภายในและภายนอกมีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น การเมืองภายในอาจถูกแทรกแซงจากการเมืองภายนอก จึงมีการศึกษาเพื่อว่า ประเทศใหญ่เล็กจะมีความสามารถในการควบคุมอิทธิพลจากภายนอกได้มากน้อยเพียงไร นักวิชาการต้องการทราบว่าการเชื่อมโยงนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไรและตรงไหน ปัญหานั้นที่น่าสนใจ เช่น เรื่องการปฏิวัติที่เกิดขึ้นในหลายประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศลัตโนเมริกัน เอเชีย และอฟริกา นักวิชาการสนใจว่าการปฏิวัติในประเทศหนึ่งจะเป็นตัวอย่าง หรือว่าหลักการสาชิต (demonstration principle) ให้ประเทศอื่น ๆ กระทำตามเป็นต้น เพราะในการปฏิวัติย่อมเป็นตัวอย่างและในขณะเดียวกันอาจแสดงหลักวิธีการกระทำให้ประเทศอื่น ๆ ทราบด้วย ซึ่งอาจนำไปปฏิบัติตามหรือเลียนแบบได้ ปรากฏการณ์ที่สำคัญอีกอันหนึ่งคือการแสดงความคิดเห็นหรือการประท้วงทางการเมืองของกลุ่มนักศึกษาในกลัยเป็นวัฒนธรรมของนักศึกษาใน

เกือบทุกประเทศ จึงมีผู้สนใจศึกษาว่าการกระทำของนักศึกษาในประเทศหนึ่งจะมีผลกระทบไปถึงนักศึกษาประเทศอื่น ๆ อย่างไรบ้าง เป็นต้น ระดับที่สามของการศึกษาและวิเคราะห์คือระดับตัวบุคคลของผู้นำ นักวิชาการหลายคนสนใจศึกษาพฤติกรรมก้าวร้าวและรุกรานของบางประเทศโดยพิจารณาถึงบุคลิกภาพ ความกดดันและความก้าวร้าวของตัวผู้นำประเทศนั้นเอง ทั้งนี้โดยอาศัยข้อมูลตฐานทางจิตวิทยาเรื่องความกดดันและความก้าวร้าวเข้ามาช่วยอธิบาย^{๓๐} บางท่านได้ศึกษาพฤติกรรมของสัตว์และนำมาเปรียบเทียบกับมนุษย์ อย่างเช่น Konrad Lorenz ได้เสนอแนะว่า ความก้าวร้าวมิใช่สิ่งที่อยู่ระหว่างพันธุ์ (inter-specific) แต่เป็นสิ่งที่อยู่ข้างในพันธุ์ (intra-specific) เนื่องจากว่าความก้าวร้าวจะเกิดขึ้นเฉพาะระหว่างสัตว์ชนิดเดียวกันเท่านั้น (same species) สัตว์จะมีสัตว์ชนิดเดียวกันในการแย่งชิงหรือบีบกันความเป็นใหญ่ในเขตเด่นหนึ่งเท่านั้น แต่ตัวสัตว์เหล่านั้นจะมีสัตว์ชนิดอื่น ๆ เป็นอาหาร ลักษณะนิสัยของสัตวนั้นจึงคล้ายกับพฤติกรรมของมนุษย์เช่นกัน^{๓๑} อย่างเป็นที่สังเกตได้ว่า สองครามกลามเมื่อมักจะมีความบ้าเดือน ทำรุณโหดร้ายมากกว่าสองคราม

๓๐. กฎตัวอย่างเช่น Walter C. Langer, *The Mind of Adolf Hitler: The Secret Wartime Report* (New York: Basic Book, 1972); Gordon J. Direnzo ed. *Personality and Politics* (New York: Anchor Book, 1974); Bjorn Christiansen, *Attitudes Towards Foreign Affairs as a Function of Personality* (Oslo: Oslo University Press, 1959)

๓๑. Konrad Lorenz, *On Aggression* trans by Marjorie Kerr Wilson (N.Y.: Bantam Books, 1967).

ระหว่างประเทศ โดยทั่วไปนักpsychologist ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาระดับนี้คือว่า นักวิชาการศึกษาพฤติกรรมของสังคมโดยอ้างอิงจากพฤติกรรมส่วนบุคคลซึ่งก่อให้เกิดบัญญาชื่นว่า เมื่อคนรวมตัวกันเป็นกลุ่มใหญ่ เช่น เพื่อพันธุ์และชาติแล้วนั้น ความก้าวหน้าจะมีมากขึ้นหรือลดน้อยลงกว่าระดับในแต่ละบุคคล? สิ่งที่น่าสนใจในการศึกษาระดับนี้คือนักวิชาการได้พัฒนาทฤษฎีภาพพจน์(image theories) ขึ้นมาโดยเห็นว่าภาพพจน์นี้เป็นความรู้สึกนึกคิดที่เลือกสรรแล้ว (selective perception) ซึ่งอาจจะถูกดองหรือบิดเบือนไปได้ อันเป็นผลมาจากการที่ผู้นำหรือผู้มีอำนาจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของดูผู้นำอื่นหรือชาติอื่นโดยผ่านทางลุ (transmitted) จากระบบทรัสนิยม ข่าวสาร วรรณกรรม โครงสร้างทางครอบครัวและวัฒนธรรมต่าง ๆ รอบตัวของผู้นำคนนั้นตั้งแต่เด็กเติบโตมาจนถึงวัยปัจจุบัน^{๓๒} บางคนได้พยายามใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ (learning theory) มาปรับใช้กับการศึกษาการ

เมืองระหว่างประเทศ โดยเสนอแนะว่า วิธีการที่เรามอง ทัศนคติ และความคิดเห็นที่เรามีขึ้นนั้นมาจากการสืบสานเรียนรู้จากประสบการณ์เกี่ยวกับชีวิตของผู้อื่น^{๓๓} แต่ทั้งทฤษฎีภาพพจน์และทฤษฎีการเรียนรู้มิได้อธิบายว่าส่วนรวมหรือการปฏิวัติเป็นผลมาจากการภาพพจน์ที่บิดเบือนของประชาชนหรือกลุ่มผู้ด้านนนการตัดสินใจ (collective perception distortion) หรือว่าเกิดจากความรู้สึกที่ไม่มั่นคงปลอดภัยภายในใจ (psychological insecurities) ดังนั้นการจำกัดภาพพจน์ที่บิดเบือนหรือว่าความรู้สึกที่ไม่ปลอดภัยภายในใจจากไปก็มิได้หมายความว่ามนุษย์จะสามารถขัดข้อขัดแย้งได้ การศึกษาวิชาการเมืองระหว่างประเทศในระดับนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามของนักวิชาการที่จะอธิบายพฤติกรรมความก้าวหน้าในการเมืองระหว่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากว่าการศึกษาจิตวิทยาด้วยบุคคลไม่ได้เป็นสิ่งประจักษ์โดยตัวของมันเองว่าเป็นการศึกษาที่ถูกจุดในเรื่องความก้าวหน้ารุนแรงระหว่างประเทศ

^{๓๒}. See Hadley Cantril, *The Human Dimension : Experience in Policy Research* (New Brunswick : Rutgers, University Press, 1967)

^{๓๓}. See Hadley Cantril, *Tensions That Cause Wars* (Urbana : U. of Illinois Press 1950) ; Fred I. Greenstein, *Personality and Culture* (Chicago : Markham Publishing Company, 1969) ; Kenneth E. Boulding, "National Images and International System" *Journal of Conflict Resolution*, III (June 1959), pp. 120-31 ; Kenneth E. Boulding *The Image* (Ann Arbor : U. of Michigan Press, 1956) ; William Eckhardt and Ralph K. White "A Test of The Mirror Image Hypothesis : Kennedy and Khrushchev" *Journal of Conflict Resolution* XI (Sept. 1967), pp. 325-332 ; Herbert C. Kelman "Social-Psychological Approaches to the Study of International Relations" in Herbert C. Kelman, ed., *International Behaviour : A Social Psychological Analysis* (New York : Holt, Rinehart and Winston, 1965).

เกศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเรายังไม่อาจทราบได้ว่าภาพพจน์ หรือความก่อตั้งที่มีอยู่ในตัวบุคคลนั้น จะเข้าไปมีอิทธิพลหรือว่าถูกขับยึดเอาไว้ได้ เมื่อไรและอย่างไรใน โครงสร้างการเมืองและสังคมของระบบการเมืองระหว่างประเทศ

ทฤษฎีภัยทางระหว่างประเทศ

การพัฒนาระเบิดนิวเคลียร์และระบบอาชุนนำวิถีของประเทศไทยอาจต่างๆ นับแต่ทรงคราม โลกครองที่สองเป็นมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้นักวิชาการจำนวนหนึ่งต้องหันมาศึกษาถึง ทฤษฎีภัยทางระหว่างประเทศ (International Strategic Theory) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทฤษฎีการยับยั้งอาชุนนิวเคลียร์ (Nuclear Deterrence) การแข่งขันสร้างอาชุนนิวเคลียร์ระหว่างสหรัฐและรัสเซีย ทำให้นักวิชาการจำนวนหนึ่งต้องคิดว่ารัสเซียต้องการอะไรในการเร่งแข่งขันกับอเมริกา รัสเซียต้องการจะก่อให้เกิดสภาพการยับยั้งที่ถาวรหรือว่าทั้งรัสเซียและเมริกาต้องการมี ความสามารถที่จะกระทำการลงโทษต่อครั้งแรกได้(a first-strike capacity) ต่อที่ตั้งอาชุนนิวเคลียร์ กองกำลังทหารและเมืองสำคัญ ๆ ของฝ่ายตรงข้ามโดยได้รับการตอบโต้ที่เล็กน้อยและสามารถทนได้ ซึ่ง

จะต้องขึ้นอยู่กับระยะเวลา ความแม่นยำของขีปนาวุธ และการทราบตำแหน่งของอาชุนนิวเคลียร์ของฝ่ายตรงข้ามอย่างแน่นอน จึงอาจจะกระทำได้ แต่บังคับทั้งสหรัฐและรัสเซียไม่กล้าจะเป็นฝ่ายลงมือใช้อาชุนนิวเคลียร์ก่อน เนื่องจากทั้งสองฝ่ายมีจำนวนอาชุนและประสิทธิภาพของอาชุนพอๆ กัน ทั้งสองฝ่ายความสามารถที่จะตอบโต้ (second - strike or retaliatory capability) ได้จึงไม่มีฝ่ายใดจะทำลายล้างอีกฝ่ายลงได้อย่างรวดเร็วตามด้วยการโจมตีเพียงครั้งแรก ฉะนั้นจึงเกิดสถานการณ์ที่เรียกว่า ดุลย์แห่งความกลัว (balance of terror) ขึ้น^{๓๔} การพัฒนาอาชุนนิวเคลียร์ของประเทศอื่น ๆ เช่น ฝรั่งเศส อังกฤษ จีน และอินเดีย เป็นต้น ก่อให้เกิดปัญหาตามมาว่าจะทำให้อำนาจของรัสเซียและอเมริกาเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ หรือมีปัญหาว่าจะเป็นหรือไม่ที่รัสเซียและอเมริกาต้องผลิตอาชุนนิวเคลียร์เพิ่มเติมไว้บังกันหรือโจมตีประเทศเหล่านี้ด้วย นักวิชาการบางคนได้ตั้งสมมุตฐานไว้ว่า การที่ประเทศหลาย ๆ ประเทศเริ่มพัฒนาอาชุนนิวเคลียร์ขึ้นมาไว้ในครอบครองนี้ จะทำให้อนุตรายของสังคมนานิวเคลียร์จากการประจัญหน้าที่อาจจะเกิดขึ้นอิกรอบแห่งนี้

๓๔. ดู Albert Wohlstetter, "The Delicate Balance of Terror," *Foreign Affairs* (Jan. 1959), pp. 211-34; Herman Kahn, *On Thermonuclear War* (Princeton: Princeton U. Press, 1960); Henry A. Kissinger, *Nuclear Weapons and Foreign Policy* (New York: Harper for the Council of Foreign Affairs, 1957); Glenn H. Snyder "The Balance of Power and the Balance of Terror," and A.F.K. Organski, "Nuclear Weapons as Deterrents" in Robert J. Art & Robert Jervis, eds. *International Politics, Anarchy, Forces, Imperialisms* (Boston: Little, Brown, 1973).

รัสเซียลดน้อยลง เนื่องจากว่าเป็นไปไม่ได้ที่ประเทศใดประเทศหนึ่งจะโฉมตีประเทศอื่น ๆ หลาย ๆ ประเทศร่วมกันโดยไม่เสียงต่อการถูกตอบโต้ แต่บางคนก็ได้ยังว่า การที่หลาย ๆ ประเทศมีอาวุธนิวเคลียร์จะทำให้เกิดสงครามนิวเคลียร์ได้ง่ายขึ้น อันตรายจากการเสียงย่อมเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การที่มีประเทศมหาอำนาจนิวเคลียร์เพิ่มขึ้นอาจจะทำให้โอกาสของการเกิดสงครามนิวเคลียร์มีเพิ่มมากขึ้นหรือลดน้อยลงก็ได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่นักวิชาการเกี่ยวกับป้องกันประเทศจะต้องค้นคว้าศึกษาต่อไปถึงผลของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบการเมืองระหว่างประเทศจากรูปแบบสองค่ายมาเป็นแบบหลายค่าย และการเปลี่ยนแปลงเรื่องการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ จากรูปแบบการมีอาวุธนิวเคลียร์แบบผู้นำชาติโดยสหรัฐอเมริกาสมัยสงครามโลกครั้งที่สองจนกระทั่งมาเป็นระบบมีอาวุธนิวเคลียร์หลาย ๆ ประเทศ (Nuclear multipolarity) อย่างในปัจจุบัน อันนี้ยังจะต้องคำนึงถึงความสามารถของอีกหลาย ๆ ประเทศที่มีเทคโนโลยีในการที่จะผลิตอาวุธนิวเคลียร์ขึ้นมาได้ภายในระยะเวลาอันสั้นถ้าจะเป็นอีกด้วย

๓๔. ก.ท้าวย่าง Karl W. Deutsch, et. al., *Political Community and the North Atlantic Area* (Princeton: Princeton U. Press, 1957); Ernst B. Haans, *The Uniting of Europe* (Standford: U. Standford Press, 1958); Leon N. Lindberg, *The Political Dynamics of European Economic Integration* (Standford: Standford U. Press, 1963), Karl W. Deutsch, Lewis J. Edinger, Roy G. Macridis and Richard L. Merritt, *France, Germany and the Western Alliance: A Study of Elite Attitude on European Integration and World Politics* (New York: Seribner, 1967), Leon W. Lindberg and Stuart A. Scheingold. *Europe's Would-Be Polity: Patterns of Change in the European Community* (Englewood Cliffs, N. J.: (Prentice-Hall, 1970)

ทฤษฎีการรวมตัวกันระหว่างประเทศ นอกเหนือจากการศึกษาถึงเรื่องความขัดแย้งและสาเหตุของสงครามที่เป็นหัวข้อสำคัญของ การศึกษาวิชาการเมืองระหว่างประเทศดังกล่าว ข้างต้น การศึกษาเรื่องการรวมตัวกันระหว่างประเทศ (International Intogration) ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ได้รับความสนใจจากนักวิชาการจำนวนหนึ่ง เนื่องจากเห็นว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่จะสามารถแก้ไขความขัดแย้งได้โดยมีรากฐานความคิดมานักหนึ่งที่อุดมคตินิยม ที่เสนอจัดตั้งรัฐบาลโลก เพื่อสามารถปกครองสังคมโลกให้มีสันติสุขอย่างรัฐบาลปกครองประเทศ นักวิชาการกลุ่มนี้จึงพยายามพัฒนาทฤษฎีการรวมตัว โดยศึกษาประวัติศาสตร์การสร้างชาติหรือการรวมชาติของประเทศในยุโรปและในทวีปอเมริกาเหนือเพื่อที่จะจัดตั้งสังคมที่ใหญ่กว่ารัฐชาติขึ้นไปอีก^{๓๔} การรวมตัวของกลุ่มประเทศยุโรปและการจัดตั้งองค์การตลาดร่วมแห่งยุโรปได้ให้ข้อมูลและเป็นตัวอย่างอันดีสำหรับการศึกษาค้นคว้าพัฒนาทฤษฎีการรวมตัวและเป็นตัวอย่างแก่การรวมตัวของกลุ่มประเทศในภูมิภาคอัฟริกา ลัตินอเมริกา เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

และกลุ่มประเทศอาหรับเป็นต้น นักวิชาการที่ศึกษาเรื่องนี้ใช้ได้ functional Approach เป็นหลัก David Mitrany เป็นผู้เริ่มแรกที่ใช้ functionalism เข้ามาศึกษาเรื่อง International functionalism และเห็นว่าความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ จะบูรณาภิสูตรเป็นสันติภาพ^{๓๖} นักวิชาการบางคนรวมตัวกันในระดับภูมิภาคเล็ก ๆ เป็นองค์กรหลาย ๆ อันก่อนจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ก่อให้เกิดการรวมตัวกันในระดับโลกต่อไป การรวมตัวกันเป็นองค์กรในส่วนภูมิภาคต่าง ๆ อย่างน้อยก็เป็นเครื่องมือขัดความขัดแย้งต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาคแต่ละนั้นลงได้ด้วยสันติวิธีและมีประสิทธิภาพมากกว่าองค์กรการสหประชาชาติ^{๓๗}

การศึกษาเรื่องการรวมตัวกันในส่วนภูมิภาคโดยสรุปอาจกล่าวได้ว่าเป็นความพยายามที่จะอธิบายว่าทำไมและอย่างไรรัฐต่าง ๆ จึงลงทะเบียนเข้าด้วยกันโดยสมัครใจกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อแลกเปลี่ยนวิธีการใหม่ ๆ มาแก้ไขข้อขัดแย้งและข้อหาที่เกิดขึ้นระหว่างรัฐเท่านั้น ดังนั้น จึงเป็นการศึกษาเกี่ยวกับงาน การปฏิบัติงาน แนว

ความรู้สึกนึกคิดของผู้ปฏิบัติงาน (ผู้นำประเทศต่าง ๆ ที่ร่วมกัน) ทั้งนี้ เพื่อเรียนรู้ถึงสภาพโครงสร้างของขบวนการปรับตัวด้วยกัน (adaptation) และการเรียนรู้ (learning) ระหว่างกัน โดยปราศจากการบังคับ^{๓๘} องค์การส่วนภูมิภาคอย่างเช่น องค์กรตลาดร่วมยุโรป องค์การ ASEAN เป็นเสมือนหนึ่งท้องที่ทดลองสำหรับการสังเกตศึกษาถึงองค์การและขบวนการของการก่อตั้งสังคมมนุษย์แบบใหม่ในระดับที่สูงขึ้น กว่ารัฐชาติโดยสันติวิธีการศึกษาเรื่องของการรวมตัวกันก็คล้ายกับเรื่องของความขัดแย้งที่มีขอบเขตควบคุมถึงเรื่องเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การพัฒนาทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องนี้ จึงจำต้องอาศัยความรู้จากหลาย ๆ ด้าน หลาย ๆ ระดับประกอบกัน

โดยสรุป นักวิชาการการเมืองระหว่างประเทศยังไม่ประสบผลสำเร็จในการสร้างทฤษฎีใหม่ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศได้ทั้งหมด อีกทั้งความพยายามที่จะสร้างทฤษฎีกลางก็มีความเห็นขัดแย้งแตกต่างกันมาก มาย นักวิชาการมีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องวิธีการศึกษา การสร้างทฤษฎีและระดับการศึกษา

-
๓๖. David Mitrany, "The Functional Approach to World Organization" *International Affairs*, XXIV (July 1948) และโดยผู้เขียนคนเดียวกัน *Working Peace System* (Chicago: Quadrangle Books, 1966).
๓๗. Joeseph Nye (ed.) *International Regionalism* (Boston: Little, Brown, 1968), และโดยผู้เขียนคนเดียวกัน *Peace in Parts: Integration and Conflict in Regional Organization* (Boston: Little Brown, 1971).
๓๘. คุณยายละเอียดพิมพ์กิมจาก Ernst B. Haas, "The Study of Regional Integration. Reflections on the Joy and Anguish of Pretheorizing" in Leon N. Lindberg and Stuart A. Scheingold (eds.) *Rigional Integration: Theory and Research* (Cambridge: Harvard V. Press, 1971) pp. 3-2.

ทฤษฎีเท่าที่มีอยู่ เช่น ทฤษฎีความขัดแย้ง ทฤษฎีการตัดสินใจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ และทฤษฎีการรวมตัวกันเป็นดัน นักวิชาการมีแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องแนวความคิด คำนิยาม ตัวจำกัดความและวิธีการค้นคว้าวิเคราะห์แตกต่างกัน ซึ่งให้ผลลัพธ์ในการอธิบายและการทำนายอนาคตแตกต่างกันไป นักวิชาการยังไม่สามารถตกลงกันได้ว่าจะยึดถือคำนิยามและวิธีการวิเคราะห์อันใดว่าถูกต้องและควรยึดเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกันได้ซึ่งจะเป็นแนวทางให้นักศึกษาค้นคว้าคนต่อ ๆ ไปศึกษาเพิ่มเติมตามแนวทางนั้นให้สูง ๆ ขึ้นไปเรื่อย ๆ เมื่อนการต่อไปนี้ได้ความไม่สงบอยู่ในเรื่องปรัชญาการศึกษา วิธีการศึกษา และคำนิยามจึงมีผลให้นักวิชาการต่างคนต่างศึกษาไปตามแนวความคิดของตนเองเมื่อนักวิชาคนต่างคนต่างพาดบันไดของตัวเองไปสู่จุดหมายอันเดียวกัน ผลลัพธ์ที่ออกมาก็คล้าย ๆ กันเรื่องชายตามองสีคนที่ต่างลุบต่างคลำแต่ละส่วนของช้างสีส่วน และบอกว่าช้างมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามส่วนที่ตนสมมติ ความก้าวหน้าที่เกิดขึ้นมาในการศึกษาวิชานี้ในสิบกว่าปีที่ผ่านมาคือความพยายามที่จะทำการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์

เพื่อที่จะพัฒนาแนวความคิดและวิธีการเพื่อจะหยิ่งรู้การเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยทั่วทุกมุมโลก ความเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติของรัฐชาติและการเปลี่ยนแปลงของระบบโครงสร้างการเมืองระหว่างประเทศก่อให้เกิดความจำเป็นอย่างด่วนที่จะพัฒนาความรู้แบบที่เป็นแบบแผนเกี่ยวกับอนาคต นักวิชาการต้องการหาวิชาการที่ถูกต้องแน่นอนที่จะสามารถชี้หรือแสดงแนวโน้มของอนาคตเพื่อผู้ที่วางแผนและผู้ดำเนินการตัดสินใจในนโยบายต่างประเทศ จะได้สามารถนำมารับประทานใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างไรก็ตาม ความพยายามของนักคิดทฤษฎีต่าง ๆ ในอดีตแม้ว่าจะไม่ลงรอยกันต่างก็มีประโยชน์เกือบทุกคนและเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองระหว่างประเทศมาก พวgnักอุดมคตินิยมแม้ว่าจะเพ้อฝันแต่ก็ได้เสนอทางเลือกและข้อคิดเกี่ยวกับแนวทางที่ควรปฏิบัติอันมีรากฐานมาจากปรัชญา คุณธรรม และจริยธรรมต่าง ๆ แก่ผู้นำประเทศในขณะที่พวgnักนิยมพยายามอธิบายว่าอะไรคือความเป็นจริงและพยายามเสนอแนะนโยบายต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายที่ผู้นำต้องการ

สรุปย ศิริไกร

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์